

9312

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK
UPPSALA

—
Landsmålsarkivet
—

Hälsingland
Bollnäs sn

Nordin - Grip, J., 1935

Några anteckningar med ledning
av ULMA:s prägel. 1782 skattdning
och bordsleder.

1+6 bl. 4°

Exc. av Karin Nilsson 1971.

x 0 3 17

9312

Några anteckningar om

Matordning och bordsseder, Hälsingland, Bollnäs sn.

Meddelare: f.folkskollärare Hertzell, f. 1856.

Sommaren 1935.

ULMA 9312. I. Nordin-Grip. 1935

HLS. BOLLNÄS

Frgl. M 82

Äldre matordning.

Hälsingland

I.

Bollnäs sn

06! J.N-S har

Vanlig tid.

använt & för

kl. 6 frukost.

frukost

ett sje-lyd.

" 11--12 morrmål

morrmål

(VR)

senare middagsmål

ex. hägn

" 3--4 Middag = senare aftonvard.

omida - äftvoh

påga, skäsp-

"6--7 kvällsmål l. kväller (vi ska göra kväller.) / *kvällsmål*

Hos en farbror till mig i Herte , steg man alltid opp kl. 6 och lade sig kl. 6

kl. 6. Då gick sysslorna undan . Man hade sina viltimmar under dagen förstås.

förstås.

II.

Slätter.

Man steg upp omkring kl. 2, ofta beroende på om man hade utängar , skogsängen at skogsängen att slå.

kl. 2 -- kaffe , tidigare :en sup .

ULMA 9312. I. Nordin-Grip. 1935
HLS. BOLLNÄS
Frgl. M 82

kl. 5--6 : frukost. frükost

kl. 10 morrmål , sedan vila eller vila och sedan morrmål kl. 11. (mörsmål)

kl. 3 -- middag , senare kl. 4. (mida)

kl. 6--7 kvällsmål. (kvällsmål)

Matsedlar.

Frukost : Pölsa eller någon köträtt uppstekt med potatis . eller

Oppstekt bulla ; Tillredning : Man tog vanligt rågröd , hårda kaker

kor = bulla , bröt sönder dem , lade bitarna i en stekpanna med litet flott
i , samt slog därefter mjölk på och lät det koka ordentligt . Vart ganska gott.

Morrmål. Morrmålet var huvudmål med två rätter , oftast , förrätt samt kokning.

t. ex. } kokt eller stekt kött eller fisk , fläsk och potatis.

} blodmat t. ex. palt , dvs paltbröd med fläsk eller blott sås.

} Supanmat: se olika soppor eller vällingar.

(Klympvälling särskilt vanlig till morrmål.)

Middag 1/ Palt med mjölksås (om man ej haft sådant till morrmål)

Smör , bröd , gammelost , missmör . tjockmjölk på . eller

2/ stekt strömming med poteter och tjockmjölk.

Denna mat äts tillsammans på ett egendomligt , nu helt bortlagt sätt. Man hade mjölken mjölken som vanligt i ett stenfat. Strömmingen och poteterne lågo på en tallrik .

Mellan långfingret och pekfingret höll man i skeden och kniven mellan pekfingret och tum och tummen. Brödbiten hölls i vänstra handen . Strömmingen och poteterne äts med kniven och däremellan togs skedblad av mjölken . Skeden svängdes åt sidan mellan fingrarna varje gång man använde kniven . På samma sätt åt man

3/ strömming och poteter med bärmos och tjockmjölk.

Bärmoset blandades i tjockmjölken och blandningen äts ur stenfatet.

4/ en stekt strömming inlindad i tunnbröd. (= strömmingslur)

Detta var vanligt blott så länge brödet var mjukt, var brödet torrt , lade man strö strömmingen emellan brödstycken .

ULMA 9312. I. Nordin-Grip. 1935
HLS. BOLLNÄS
Fgl. M 82

Landsm. Uppsala. 9312
I. Nordin-Grip 1935.
BOLLNÄS, HÄLS.

Under slåttern fick man "middag" ur skinsäcken, i vilken man förde med sig smör, bröd, tjockbulla², skarpbulla³ samt gränbulla⁴, dvs. hårt bröd, bakat av rågsikt, medan de andra "bullarna" voro av sammanmalet mjöl.

Vidare hade man till "middag" saltfisk, pölsa⁵, och stekt fårkött. Sill användes på slåttern och betraktades som en delikatess, den norska fetsillen. Ärtbröd, dvs. tunnbröd, bakat antingen helt på gräartmjöl, eller blandad med något korn var även särskilt kraftig och ansedd mat och äts därför på slåttern.

1. Ginsäk = en "säck" av kolvostem, i vilken man bar matsäck.
2. tjockbulla 3. skarpbulla 4. gränbulla
5. pölsa

ULMA 9312. I. Nordin-Grip. 1935
HLS. BOLLNÄS
Frgl. M 82

Kväll.

Vatgröt med mjölk, vanligast tjockmjölk.

Till grötväta kunde man ha dricka, sötat med sirap, s. k. kallskäl.

Ett talesätt: "Han (- man) ska äta tjockmjölk, så det rämjer ur halsen."

1. vätgröt. 2. tjockmjölk. 3. grötväta
 4. sirap 5. kallskäl
 - han ska äta tjockmjölk, så det rämjar
 ur halsen - (rämja = skrika)

ULMA 9312. I. Nordin-Grip. 1935

HLS. BOLINÅS

Frgl. M 82

Något om bordsseder. och redokaps dvs. krockhjul
etc.

Smör , bröd , missmör , gammelost stodo alltid kvar på bordet mellan måltiderna. Man hade vanligtvis en vit duk på bordet, åtminstone alltid när man hade lejffolk i maten. Efter måltiden breddes dukens fyra hörn upp över det som stod kvar på bordet, hade man ej duk på bordet , lade man en särskild serviett eller annat skycke över maten. Fastän denna alltså stod kvar , äts till kväll mest blott gröt.

Vid bordet åto gårdens karlar och lejffolk, gårdens husmor , matmor ,
ät däremot vid spisen , medan månderåriga barn än fingo sitta med , än åto efteråt
ät eller var som helst. Matmodern eller den som kokat kvällsgröten med gröttöran
skulle skrapa grytan ren från skovorna, det som hade svenat (bränt fast). Hon
Gröten kokades i en gryta med tre fötter , små örpen , i vilka fästes grytringar
(=krokar) , när grytan skulle lyftas , såvida man ej satte i e fata (= handtag)
Om kokkärl i stället för de små örpen hade ett handtag , dvs. skaft , kallades
den panna.

- 1 lejffolk = daglönnare .
- 2 kvällsgröt
- 3 gröttöra
- 4 skopa-or-orr.
- 5 svenna -- ; n. ob.
- 6 grytringar
- 7. fata

ULMA 9312. I. Nordin-Grip. 1935
HLS. BOLLNÄS
Frgl. M 82